

NIVES RITIG - BELJAK
(Zagreb)

NARODNA
UMJETNOST

1986

KNJIGA 23

UDK 394.25 [497.13]
Izvorni znanstveni rad

SLUČAJ RESNIČKE SVADBE

Autorica se bavi suvremenom inovacijom u običaju stanovnika sela Resnik, nadomak Zagreba. God. 1963. pokladni utorak se bitno mijenja: domaće kulturno-umjetničko društvo umjesto šaljive pokladne svadbe, uvodi dramatižiranu "starinsku svadbu", koja ujedno postaje centralno događanje u pokladno vrijeme. Baveći se identifikacijom ovog slučaja, autorica raspravlja valja li Resničku svadbu prihvatiti kao djelo folklornog kazališta ili je to običaj promijenjena sadržaja.

Resnik je malena mjesna zajednica na istočnom rubu Zagreba s oko 600 stanovnika. Vozeći se autoputom Zagreb-Beograd, lako ćemo previdjeti gdje treba skrenuti u Resnik, jer tu je upravo onaj zadimljeni, sivi tvornički izlaz iz grada koji nikog ne zadržava. Ipak, kad sidete s autoputa u Resnik i zapletete se u još skladne seoske puteljke i dvorišta, pogled se unatrag na zagrebačke industrijske pogone čini nestvarnim.

Resnik je odavno u vidokrugu grada. Nekad su se ovdje nalazila kaptolska dobra, koja su obrađivali resnički zadrugari. Resničani su višak svojih proizvoda prodavali na zagrebačkim tržnicama, a danas svakodnevno odlaze u grad na posao ili u škole. Blizina grada pogodovala je tome da ovdje žive mješovita domaćinstva, seljaci - radnici i radnici [ovdje mislim na sve zaposlene raznih zanimanja], učenici, studenti. Poljoprivreda ovdje nije osnovna djelatnost, no ipak je toliko važna da većina stanovnika

Resnika ne zna kako bi izgledao život samo od gradske zarade. Ipak ne bih Resnik laka srca proglasila *prigradskim* selom, upravo ne u smislu suvremenog prigradskog sela kakvo karakterizira Milisav L. Lutovac [Lutovac 1975, 133].

Resnik je prije selo *pri gradu* negoli prigradsko selo tipa Čučerja ili Podsuseda u blizini Zagreba. Ne samo što vanjskim izgledom ne stremlje urbanizaciji po svaku cijenu, već je ovdje seoska zajednica čvrsto vezana uz tradiciju. Naravno o svim segmentima te veze neću sada raspravljati, već samo u onolikoj mjeri koliko bude vezana uz slučaj Resničke svadbe.¹

RESNIČKA SVADBA, što je to? Običaj, izložak seoskog života, igrokaz ili nešto treće?

Podemo li od pretpostavke da je Resnička svadba običaj, onda valja biti precizniji i reći: to može biti *dio* običaja - prema I. Lozici "obred", "ritual", "izvedbeni dio običaja" [Lozica 1984, 159], izvučen iz širokog konteksta *pokladnog* zbivanja.

Gotovo na cijelom kajkavskom govornom terenu susrećemo pokladnu svadbu, šaljivu igru, parodiju na tradicionalnu svadbu i bračnu zajednicu. Često je ta groteskna povorka preodjevenih muškaraca ["mladenka" je obično viši i dominantniji lik] središnji dio pokladnog ophoda. Resničani su na pokladni utorak odlazili u susjedni Čulinec gdje se priređivala ova pokladna svadba. Obred vjenčanja izvodio bi lažni biskup dovezen na ornicama. Nakon drugog svjetskog rata počinje se ovaj običaj povlačiti, tako da ovdje nisam mogla vidjeti pokladnu svadbu [vidjela sam je u obližnjem Čučerju], no u Resniku ćemo u isto to pokladno vrijeme, sasvim neočekivano, naići na ne manje dinamičnu *pravu* svadbu "od negda", svadbu bez pokladnog šaljivog prizvuka. Da bismo lakše identificirali ovu promijenjenu situaciju, poslužit ću se opisima pojave do kojih sam došla pri istraživanju.

Vrijeme i mjesto istraživanja

Terenski rad u Resniku i okolnim mjestima [Ivanja Reka, Čučerje, Kašina] provodili su suradnici Zavoda za istraživanje folkloru isprva samo s namjerom da registriraju što se na poklade zbiva u neposrednoj okolini Zagreba. S Nikolom Bonifačićem Rožinom uključila sam se u tu akciju 1975.² Te smo godine ispitivali u Resniku kako su se poklade odvijale između dva rata i u novije, poslijeratno vrijeme. Pred nama se odjednom našao materijal koji više nismo mogli jednostavno odložiti u radnu mapu "Praćenje pokladnih običaja" i zatvoriti do idućih poklada. Građe je bilo dovoljno za određenu vremensku sintezu tog običaja koja bi nam pomogla da sami sebi odgovorimo: kamo svrstati Resničku svadbu. Da li u domenu tradicionalne kulture ili je ona primjer folklorizma? Može li se proglasiti inovacijom u onom smislu kako je shvaćala Bela Gunda? [Gunda 1975, 63]. Dakle: otkriće ili pak novina koja iz jedne zajednice prelazi u drugu?

1. Vrijedni aktivisti MZ Resnik u suradnji s Centrom za kulturu Peščenica pripremaju za tisk Resnički zbornik. Predviđeno je da u Zborniku ude i moj prilog o Resničkoj svadbi [Urednik izdanja: Stjepan Pepelnjak].

2. Ovom bih prilikom srdačno zahvalila Nikoli Bonifačiću Rožinu na svestranoj podršci pri realizaciji ovog rada, napose na tome što je i nakon odlaska u mirovinu obišao sa mnom resnički teren i svojim sugestijama usmjerio nastavak ovog rada.

Mjesto istraživanja su Resnik i okolna naselja kojima prolazi svadbena povorka. Tu su i dijelovi grada: Maksimir, Dubrava, Kvaternikov trg. Taj redosljed nije stalan i kretanje povorke određuje se svake godine iznova.

Vrijeme događanja traje od 1963. do prekida promatranja, dakle do 1984. To su zapravo odabrane kategorije podataka do kojih smo Bonifačić i ja došli ispitujući mještane o Resničkoj svadbi iz 1963, odnosno osobnim promatranjem Resničke svadbe 1975. i 1984. Okvir promatranja ograničit ću dakle na opis triju predstavljanja svadbi.

Resnička svadba 1963 . [Opis 1]

Uvodna napomena: RSKUD Resnik utemeljen je kao društvo 1962. i tako nastavio razvoj amaterskog rada u mjestu, a taj je započeo još 1932. Taj prvi izlazak *prave* svadbe u grad pokrenuli su članovi Društva na nagovor i prema ideji svog sumještana, tada mladog gimnazijalca a danas sveučilišnog profesora Stjepana Pepelnjaka. On je godinu dana sakupljao podatke o seoskoj svadbi [glavni, a prema mom osobnom uvjerenju i vrlo pouzdan kazivač i informator bila mu je majka Ana], da bi na temelju tih činjenica izgradio sliku o predratnoj svadbi. Sedamdeset mještana uključilo se u izvedbu, pa je ta prva obnovljena svadba premještena s pokladnog utorka na subotu uoči utorka.

Ova prva Resnička svadba ostala je kazivačima u sjećanju kao naročito raskošna. Ispred svadbene povorke išla su dva jahača, konjanika-najavljiivača, koja su prolaznicima i znatiželjnicima naviještala dolazak povorke i zbivanje koje će se odigrati na određenom mjestu. Kola su bila brojnija negoli kasnijih godina. Svadbenu povorku činili su: svirači , zastavnik , dva svata , debeli kum , dever , posneš [dakle svadbeni svjedoci, kumovi] i mladenac. Te godine svadbenoj povorci su pridružili i kočiju, na koju su postavili kulisu kapelice od kartona. Uz kapelicu vozio se i "svećenik" odjeven u misno ruho. Tog dana je, kažu, mjesni svećenik nekamo otišao, a crkvenjak je "posudio" njegovo ruho iz sakristije. U ovoj prvoj Resničkoj svadbi mlada je bila sestra glavnog inicijatora i organizatora Svadbe Stjepana Pepelnjaka. Sve druge uloge pripale su preodjevenim muškarcima, kao što je to bilo uobičajeno pri ranijim pokladama kakve su se u ovom kraju zadržale do nakon drugog svjetskog rata. Povorci se priključila tek po koja udovica, žena kojoj kod kuće muž nije mogao prigovarati. Povorka je krenula iz Resnika [okupili su se ispred "stare škole"] i odabrala dvije zaustavne točke: pred stadionom "Dinama" u Maksimiru, gdje je svadbena povorka s mladencem izvela scenu "Dolazak po mladu". [Svirači pregovaraju s domaćinom koji bi im trebao predati "izgublenu golubicu". On im nudi lažnu mladu - tek je treća ona prava. Nakon obaveznih plesova povorka se udaljila do mjesta na kojem se održalo "Vjenčanje".] Slijedeća zaustavna točka svatovske povorke bila je pred robnom kućom u Dubravi. Tu je pred kartonskom kapelicom "svećenik" održao vjenčanje. Kažu da je vjenčanje bilo puno paprenih dosjetki i dobacivanja u veselom pokladnom stilu, premda je priredba premještena, kao što sam navela, s pokladnog utorka na subotu.

Veselu, a ujedno i svečanu povorku Resničana u narodnim nošnjama pratili su izvjestitelji zagrebačkih listova.

Nakon povratka povorke, održana je u Resniku zabava za sudionike i goste.

Resnička svadba 1975 . [Opis 2]

Uvodna napomena: Transkribirala sam svoj tonski zapis dramskog zbivanja uoči poklada te 1975. g. Improvizirani dijalozi na materinjem dijalektu, smijeh publike pjesma i ples, emotivni je naboj ovog događanja koji je moguće tek donekle dočarati. Zato uz kratak sadržaj događanja donosim i odlomke teksta, koji niti je zapisan niti naučen iz predloška; tekst koji ne proizlazi iz svjesnog kazališnog čina, već je jedan od tekstova Resničke svadbe, improvizacija izvođača dana 11.2.1975. Kako ga sami izvođači nisu zabilježili, ne želim ga ni ja u cijelosti fiksirati i tako oteti čaru improviziranja koji se ovdje u Resniku ponavlja svake godine. Zagrebački TV centar snimao je cijeli tok svadbe [režiser Antun Gjurčević], a Svadbu su pratili i izvjestitelji dnevnog tiska. Kako već izjutra započinju prve pripreme [odijevanje sudionika u nošnju, uređivanje kuća i dvorišta koji će poslužiti kao eksterijer, dočekivanje gostiju], teško je točno reći kad zapravo počinje Resnička svadba. Možda početkom valja proglasiti odvijanje scenske cjeline koju je Pepelnjak nazvao "Vuroki". Ostali sudionici prihvatili su ovaj naziv i on se uz ostale nazive koje ću citirati kasnije, našao na plakatima koje je mjesna omladina polijepila gradom [točnije istočnim dijelom grada kojim će kasnije proći povorka]. A radnja teče ovako:

Pred Jakobovom kućom, pri starom bunaru sastaju se Janke, Jakob i njegova žena Bara. Janke se tuži da mu "volek" hramlje na "prvu desnu nogu" i traži od Jakoba pomoć.

- Žena: Ak ti Jakob nebu pomogel, onda ti nišče nebu mogel pomoči.
 Janke: Ja ti bum rekel Jakob... kak tvoj Jurek je?
 Jakob: A čuješ, dober dečak, dober...
 Janke: A kaj ga nebi oženil sad?
 Jakob: A sam ga mislil, al nemam takve prilike.
 Janke: Ah navek se zmetlavleš, "takve prilike"... Kakve bi ti štel prilike imeti?
 Jakov: A da bi nekaj dobil, kravicu i tak...
 Janke: Am se to razme! Am se to razme...
 Žena: Kravicu kakvu i malo više grunteka neg kaj mi imamo. Mi smo ti slabe pri gruntu. Neg če vi znate za kakvu deklu Janke, bogatu, mi bi onda dozzvolili.
 Janke: Hm, hm... bogatu, kaj ne? He, he...
 Žena: A bogatu, bogatu.
 Jakob: A znaš navek ti babe brbljaju, kaj je kaj. Meni ne treba nikakvo bogatstve, sem dobru deklu.
 Janke: Al bez miraza moj ti Jakob ne nišče.
 Žena: Ne, to ja ne dam. Drugač ne. Ne ja to ne morem. Ne ne...
 Janke: Am ti nebu loše došlo kad bu dopelali zemljice, pak kravicu, pak bude dala pisanine.
 Jakob: To je točne. Joj kak bi mi se puno dragi Bog s tim uslišil! To bi bilo lepo - to bi nam ufatilo masti.

[Pripremaju sredstvo /ugljen/ protiv uroka.]

Nakon što su se svi uskomešali da pravilno shvate i rastumače kako se upotrebljava lijek [žena pri tome škropi i publiku], pozivaju sina Jureka koji priznaje da se tajno na paši sastajao s Doricom. Smijeh izazivaju i njegove kratke rečenice nedoraslog mladića. Uzeo

bi, kaže, Doricu, ako ona pristane. Scena se premješta pred mladenkinu kuću. Gledaoci prate izvodače putem sve do "mladenkine" drvene kuće gdje će se odvijati scena prosidbe [najavljena kao "Snuboki"]. Uz već poznata lica, Jakoba i njegovu ženu, Jureka i provodadžiju Jankea, tu su i nova lica: Doričini roditelji, Dorica i njezina mlađa sestra. Dio publike je ostao u dvorištu jer se u kući već nalazila TV ekipa koja je trebala dosta prostora.

U dvorištu radnja teče ovim tokom: pridošlo društvo objašnjava Filipu, Doričinu ocu, da je došlo kupiti kravu. Nakon što su zavirili u staju, zadovoljni onim što su vidjeli, premještaju se u kuću.

Filip: Neg, dođi Jurek ovde, daj se ti tu sedi... Benti orgule! Ne bi se mogel vas nadat, bole smrti neg vas.

Jakob: Ti misliš da sam ja došal tebe po kravicu bez penez?

Filip: Ne ! !

Jakob: Misliš ak sam ja siromak... i ovak sam male... ne baš tak pune, al sam pune siromašniji neg ti, pak sad misliš da bum ja tebe došel po kravicu na veru. Nesmeme nigdor nikog poniziti i poceniti. Znaš onog Luku dole iz Jelenja?

Filip: Aha, a je aha, kak ne, to sme u školi vučili, onoga kak se zval?

Janke: August Šenoa.

Jakob: Šenoa, kaj je o njemu napisal da je na Bistrice prosil, vucaral se po Resniku od jednega hiže do hiže i rekel da nema niti dinara, a gleda kakav kapital je imel. Zato Filip, naj misliti da sam ja k tebe došal da bi ja k tebe kravicu odpelal na veru. Ja mislim pošteno.

Filip: Nedaj Bože da bi mislil! Krpa krpu čuva, znaš, al daleko od toga se ne gleda s nutrašnje strane kaj je.

Jakob: Čuj Filip, bum ti nekaj dal. Dobil sam iz Amerike jedan paketić od teca... znaš teca?

Filip: Joj kak ne, staroga Skurjača, kak ga nebi znal.

Jakob: Kaj sam dobil to ti nebum povedal, samo sam ti donesel da buš male i ti probal kakve su američki cigari.

Filip prihvaća dar i nakon što mu otkriju pravi razlog posjeta nastoji nagodbu oko miraza što skorije završiti.

Živeli mladenci! Kad su si ruke dali nek se i kušneju! Da bi bilo zdravlje i veselje!

Jakob: Bismo još rešili do kraja...

Filip: Bumo tu na brzinu. Ja znam kaj nju spada! Ona bu dobila [kak je rekla Cena] ruhe, bude dobila škrine, bude dobila oprave. Ja mislim da to prepoštene je. Prepoštene!

[Pozovu Jureka i Doricu da budu svjedoci pogodbe]

Jakob: Daj ti lepo reci kaj bi dali svojom Doricom... Imaš lepe zemljice; em ti je Filip tak preveč delati. Daj ti reci kulike budeš dal zemle. Naj samo grmlje obečat.

Filip je "tvrd" no majka Cena zna da je još jedna djevojka u kući, koju uskoro valja udati pa požuruje nagodbu. Filip popušta pa se uspijevaju dogovoriti koja će krava pripasti mladom paru.

Glavne glumce na trenutak gubimo iz vidokruga jer se događanje ponovo premješta na otvoren prostor. Pred mladenkinom kućom izvest će još dvije scene: vožnju miraza i dolazak po mladu. Pred kućom čekaju kola i muzikaši. Domaćini iznose škrinje okićene ručnicima, vezane jastuke i kolovrat. [Sve to uz muziku i podcikivanje.] Na škrinjnu posjednu dječaka, a žena pomaže dječaku prodati škrinje i kolovrat. Otkup će platiti svjedok "dever". U međuvremenu i mlada je presvukla svoju bijelu odjeću i uz pomoć žena, odjenu crvenu svatovsku nošnju i oglašuje. Po mladu dolaze svirači, zastavnik, dva svata, debeli kum, djever i njegova pratilja "posneš", te mladenac. Pred mladenkinom kućom i opet je zastoj: djever traži da im se izvede mladenka - "izgubljena golubica". Pregovara vođa muzikaša i domaćin - "gospon domaći".

Muzikaši po propisu tri puta sviraju drmeš, a domaćin im opet prema pravilima nudi lažne mlade. Prva lažna mlada je starica, a druga je muškarac zaogrnut plaštom s pokladnom drvenom maskom babe na licu. Treća mladenka je ona prava. Mladoženja i mlada okreću se tri puta ispod glavne grede "sljemečka" da bi bračna zajednica dugo ostala povezana.

Glazba, pjesma i ples organski je dio radnje, ponekad i ključ koji će otvoriti slijedeću scenu. Pjesma svirača obavezno prati ispraćaj miraza. Domaći glazbenici sviraju na dvije bugarije, basu i tri violine:

Pakujte mi majko ormare
pakujte mi majko ladice,
koje budu bolše kćerki bu
koje budu gorše majki ostanu.

Pakujte mi majko korita
koja budu bolša kćerki bu
koja budu gorša majki ostanu

Pakujte mi majko rubače
koje budu bolše kćerki bu
koje budu gorše majki ostanu.

Pakujte mi majko posteale
koje budu bolše kćerki bu
koje budu gorše majki ostanu.

Nakon što "domaći" isprati mlade na vjenčanje, muzikaši otpjevaju pjesmu "Kulke kaplic, tulke let" i "Zbogom otec, zbogom mati". Pjesma je u svadbi često i poziv da se nešto uradi. Tako ova potonja poziva na darivanje:

Zbogom otec, zbogom mati
svi šetujte te darujte
ovo naše malo dete
koje sada vas ostavlja.

Otec, mati, sestre, brati
 svi šetujte te darujte
 ki petaču ki šestaču
 da si kupi odevaču
 ki peticu ki šesticu
 da si kupi zibačicu.

Sam ritual vjenčanja 1975. je već preskočen pa tako svadbena povorka s mirazom na kolima [redosljed povorke je isti kao u opisu 1] kreće selom do zamišljene kuće mladoga. Prazna mjesta u kolima nisu popunile samo žene i muškarci u nošnji već i novinari i snimatelji.

Pred kućom mladoženje [za tu priliku odabrali su starinsku kuću u drugom dijelu sela] kratak ceremonijal: mladićevi roditelji dočekuju mladence pozdravom, peharom vina i kruhom. Majka predaje mladoj čašu vina, koju ova baca preko glave da bi se razbila, a kruh unosi u kuću. U kući joj na krilo stave malog dječaka "nakolende". Povorka je te godine krenula iz Resnika i Resničkog Gaja prema Trnavi, Vukomercu, Dubravi i Čulincu, prošla kroz Borongaj i vratila se u Resnik. Svatovska večera bila je u staroj resničkoj školi predviđena samo za "svatove", snimatelje i ponekog gosta [kao što su npr. neizbježni etnolozi], no kako su svi mještani bili radoznali, nahrupili su u školu. Posljednji dio programa, a taj se odvijao u školskoj sali uz svatovske stolove, zbog te se gužve jedva mogao pratiti.

Nakon što su svatovi posjedali na unaprijed određena mjesta s mladencima i svjedocima na čelu stola, izneseno je samo jedno svatovsko jelo, gusta "pečenska" juha, koja u tradicijskoj svadbi nipošto nije prvo jelo, no ipak nahranila je sudionike Svadbe, a i snimka je bila potpunija i vjernija.

Prije večere muzikaši izvode svatovsku pjesmu i očekuju da im koji dinar padne u zdjelu:

Dobar večer gospodo
 obečal se Isus k nam
 da bu z nami večeral.
 Doletele ptičice
 sele su na grančice
 Prva je zapevala
 Falen Isus Marija.
 Druga je zapevala
 zdrava budi Marija
 Treća je zapevala
 Isus z nami večera.

Te 1975. g. vjerojatno su organizatori zvog TV snimanja saželi i ubrzali i preostali dio programa Svadbe.

Ubrzo su prikazali i šaljivu igru *mlin* ["melin"] i igru *prodaje bika* ["bik"].

Mlin je erotizirana igra, skeč s naivnom i očitom simbolikom: ležećoj osobi guraju klin da bi proizvela sitnije brašno. Pri ocjenjivanju je li brašno dovoljno glatko "mlinara" nastoje što više naprašiti.

Druga igra je još jednostavnija: zaogrnuti i povijene dvije osobe glume bika s loncem umjesto glave. Muzikaši ga prodaju pa kad netko od svatovskih uglednika ponudi odgovarajući prilog - bik dobiva po glavi, tj. loncu koji zazveči.

Među plesačima nalazi se i mladić koji vadi mačka iz vreće: tobožnji dar za mladence. Stižu i maškare, Cigani i odrpanci zakrita lica. To su nezvani gosti, koji na taj način ulaze u dvoranu. Ples je u pravom smislu riječi trajao "do zore".

Nešto o ugodaju u kojem se odvijala svadba: svi sudionici bili su kao i 1963. odjeveni u svetačnu narodnu nošnju svog kraja. Nekoliko žena pazilo je da napose mladenka bude dolično odjevena [i preodjevena] prema svim propisima starinske svadbe. Nепrestano se čuo blagi zvuk kitnjastih konjskih praporaca. Mještani su vodili brigu da eksterijer i interijer budu "starinski". Jedan dio mještana bio je u svojoj normalnoj zimskoj vikend odjeći.

TV snimatelji tražili su određene prilagodbe na licu mjesta, no publika nije osjetila ni gužvu ni nesklad. Sve se dobro uklopilo i izgledalo je da baš tako mora biti. Nikoli Bonifačiću Rožinu naročito se svidjela ova domišljatost Resničana: kako ne bi mučili kravu, koja je kao značajni dio miraza koračala za svadbenom povorkom, svadbari su je povelili samo dio puta, a nadomak mladoženjine kuće dočekala je povorku i priključila se nova, svježja krava, dublerka one prve.

Resnička svadba 1984. [Opis 3]

Uvodna napomena: Te godine održane su dvije Resničke svadbe. Prva, ona već uhodana koja se od 1963. odvijala u pokladno vrijeme gotovo svake godine i ljetna Resnička svadba. Prvu, zimsku, samo sam djelomice pratila i zato je opisujem samo u glavnim crtama: zastoj resničke svadbene povorke bio je na Kvaternikovu trgu i na pozornici Centra za kulturu - Peščenica u Ivaničgradskoj ulici. Centar se uključio u rad resničkog RSKUD-a pa otuda i to da svoju pozornicu ustupi članovima Društva. Vrijeme je bilo kišovito i hladno. Tad su prvi put konje iz povorke zamijenili traktorima, a podcikivanje svatova nije se miješalo s topotom konja i praporaca već s brujanjem motora.

Eto opisa ljetne Svadbe:

Te iste 1984. godine ljeti [17.6. u 16 sati] uz jubilarne dane KUD-a Resnička polja izvedena je Resnička svadba u skraćenom i prilagođenom obliku. Povorka se kretala pješice. "Vuroke" su kao i ranijih godina odigrali u dvorištu, no glavni prikaz običaja "Snuboki" i "Vjenčanje", popeo se na pravu pozornicu ispred stare škole, u čijim prostorijama je istodobno postavljena izložba resničkog ruktovorstva i predmeta iz "narodne starine". U pozadini iza publike pripremala se kotlovinu i lepinje, a pri ulazu u dvorište "kramari" su prodavali plastične igračke. Bio je to klasičan ambijent za odvijanje pučke predstave.

Sudionici su kao i ranijih godina vrlo uspješno improvizirali i prilagodili igru vremenu u kojem se odvijala. Tako su razgovarajući o seoskim poslovima spominjali ljetne radove, kao što je npr. sušenje sijena. Ova, nazovimo je komorna izvedba bez konja ili traktora, bez brojnih statista bila je ipak skladna - sudionici su odjenuili narodnu nošnju. Nastupio je domaći glazbeni sastav [Ivo i Josip Dokolenić, Josip Kurek i Božo Moštak]. Dan je bio vedar te se činilo da jedino nadolazeći sumrak određuje trajanje pred-

stave. Organizatori su odvojili Svadbu od smotara koje su se zbivale dan ranije: 16. lipnja održana je naime smotra kulturno-umjetničkih društava Resnika i okolnih dijelova grada. Tako su se tu našli sudionici folklornih grupa OŠ 1. maj, KUD-a Resnik, KUD-a Borac, pjevački zbor Udruženja umirovljenika Peščenice i ritmička grupa Centra za kulturu Peščenica.

Novina ove nedjeljne Svadbe bila je i završna riječ dr. Stjepana Pepelnjaka kojom je uzvanike upozorio na značenje stare resničke svadbe, te važnost bilježenja i čuvanja narodne starine.

U 20 sati započela je zabava uz jelo, piće i domaće muzikaše. Ovu ću svadbu u daljem tekstu navoditi kao "ljetnu svadbu".

Pitanje vremenske sinhronizacije

Primijetili smo prateći ove opise da je pri Svadbi došlo uz tematsko i do vremenskog premještanja zbivanja, zanemaren je pokladni utorak, pa i tu pojavu valja pomnije razmotriti.

Pokladni utorak, za kojeg se odvija glavnina pokladnih zbivanja, danas je samo blago vezan uz crkveni ritual, pa sudionici slobodnije premještaju pojedine "točke" običaja. Tako je primjerice u Prigorju posljednjih desetak godina gotovo ustaljena praksa da pokladna povorka započinje svoj ophod u vrijeme prvog slobodnog vikenda uoči pokladnog utorka. Na ovo pomicanje ugledali su se i organizatori Resničke svadbe, pa i Resnička svatovska povorka bira za nastup subotu uoči pokladnog utorka. Sudionici Svadbe objasnili su mi da im u tom slučaju ostaje nedjelja za odmor.

U vezi s ovim pomicanjem i premještanjem običaja valjalo bi preispitati etnološku praksu prema kojoj se kulturne objektivizacije razvrstavaju u dvije pojmovne dihotomije:

rad	:	blagdan
radni dan	:	dokolica

[I. Weber-Kellermann 1984, 24; H. Marcuse 1967, 150; G. Huck 1982. i dr.]

Premda je ova podjela pri promatranju običaja dosta spretna, na primjeru Resnika i njegovih zaposlenih stanovnika teško da će biti u cijelosti primjenjiva. Što se zbiva s običajima koji poput Badnjaka ili poklada padaju u vrijeme radnog dana ili drugim riječima: *što je s blagdanom koji se odvija na radni dan?*

Poslijeratno razdoblje dovoljno je dugo da bi se uočile neke pravilnosti u ovom odvijanju, vezane uz naš društveni sistem i proces sekularizacije.

- običaj se može prebaciti na neradni dan [subota ili nedjelja] ako nije vezan uz termin vjerskog obreda,
- ako je termin vezan uz termin vjerskog obreda, on se ponekad skraćuje i njegovo težište prebacuje u neradne sate,
- pripreme za proslavu običaja obavljaju članovi obitelji koji ne rade izvan sela,

- običaj "prati" sudionike, pa se dio običaja obilježava i na radnom mjestu.

Do ovih sam opažanja došla prema primjerima iz sjeverozapadne Hrvatske, što nadalje znači da "vjerski obred" predstavlja rimokatolički vjerski obred. Poklade su, čini se, u Resniku ponajmanje privržene strogom kalendaru. Emotivna veza sudionika običaja s kalendarskim blagdanom do te je mjere olabavila da je primjerice 1985. resnička omladina organizirala pokladnu povorku u subotu nakon pokladnog utorka. Premda je ta odgoda imala valjan razlog - strahovitu zimu koja je u vrijeme pravih poklada vladala ovim krajem, povorka post festum začudila je i starije stanovnike resničke okolice a i gledaoce koji su se zatekli na mjestu zbivanja.

Kako prepoznati Resničku svadbu

Detaljni opisi neke folklorne pojave automatski bude etnološku radoznalost, pa ću ovdje ponovo naglasiti kako ostavljam po strani sva ona tradicionalna pitanja koja zadiru u samu svadbu, njezin karakter, a neću se baviti ni temeljnim etnološkim pitanjima vezanim uz poklade u čijem kontekstu nađosmo Resničku svadbu. Zanima me isključivo pojava Resničke svadbe, zbivanja u njoj i oko nje.

Kako to često biva bit će mnogo lakše ustanoviti što ona nije od onoga što ona jest.

Da ponovim: u Resniku odluče prije dvadesetak godina preudesiti svoje poklade, izostaviti šaljivu pokladnu svadbu i na njezino mjesto ubaciti novu "starinsku" svadbu. Inicijator je domaći mladić, danas profesor, Stjepan Pepelnjak. Godinu dana sakupljao je podatke o staroj svadbi i što je bitno, nije težio za zamišljenim modelom neke svevremenske ili izvanvremenske svadbe, već je ispitivao onako kako to rade etnolozi. Postavljao je pitanje: "Kako je izgledala vaša svadba?" Zbir odgovora koji kao da uz sebe nose refren "To je bilo kaj se ja sećam" pružaju sliku prijeratnih svadbi. Nije ni bilo potrebno rekonstruirati sve detalje. Neki poput dočeka mlade, pjesme uz darovanje, sačuvali su se i do te 1962. godine. Zanimljivo je da su rekonstruiranu svadbu stariji Resničani upoznali prije II. svjetskog rata. Članovi društva "Bosiljak" iz Čučerja nastupili su tada s jednom verzijom svoje svadbe čak i izvan granica Jugoslavije.

Resnička svadba ipak je vezana uz poklade, svojom interpolacijom preuredila je čitav pokladni mehanizam.

Može li se ovaj proces nazvati *dramatizacijom* običaja? Pod dramatizacijom obično razumijevamo čin prestrukturiranja jednog književnog fenomena u drugi. Taj se čin danas može shvatiti i šire [napose zato što su granice tradicionalnih književnih vrsta dosta fluidne] pa čak i tako široko da obuhvati prijelaz neknjiževnog u književni fenomen. Dvije stvari nam ovdje otežavaju odluku. Starinska svadba kakvu su doživjeli i opisali najstariji članovi KUD-a polugotov je dramski proizvod. Navikli smo da dramatizacija bude svjestan čin, najčešće pojedinca. Organizator i idejni začetnik sigurno je važan, no bez kolektivnog rada sudionika Resnička svadba ne bi bila ono što jest, ne bi se mijenjala gotovo svake godine. Drugo značenje pojma dramatizacija, a to je "inscenacija", postavljanje na scenu, "prilagodba scenskom izrazu", moglo bi se bez pogovora primijeniti i na Resničku svadbu, napose na onu ljetnu.

Kako Svadbu ne bih preuranjeno nazvala dramatiziranim običajem [još nisam razmatrala vezu Svadbe s književnošću], ostaje mi da promotrim naziv koji predlažu

Resničani, organizatori ove priredbe u brojnim tiskanim porukama, a taj je: *rekonstrukcija* svadbe. Naša etnološka praksa upotrebljava sličan izraz: *revitalizacija* običaja [Dubinskas 1982, 106]. Ako rekonstrukciju shvatimo kao preslikavanje prošlosti, revitalizaciju treba protumačiti kao pružanje šanse običaju [izvan prvobitnog konteksta] da poživi.

Resnička svadba nije pusto preslikavanje svadbe "od pamtivijeka". Ipak tu je i njezina umjetnička poruka, nadgradnja. Međutim nije ni revitalizirana. Time što je izborila prostor i dala novi sadržaj pokladnim zbivanjima ne znači da je obnovila tradicijsku svadbu. To se prema Bonifačićevim i mojim istraživanjima nije dogodilo.

Potrebno je očito kazati nešto više o Svadbi, udaljiti se od opisa gledaoca koji sjedi u gledalištu. Treba prepoznati sceničnost Svadbe. Oznake scenskih značajki posudit ću iz rječničkog fonda dramske književnosti.

Režija. Premda su sve te predstave odigrane bez uobičajenog redateljeva radnog teksta, glavni inicijator, pokretač i voditelj programa - postoji. To je, kao što sam ranije navela, Stjepan Pepelnjak. Rođen je i živi u Resniku i premda je zanimanjem udaljen od kazališta [mikrobiolog], rano se počeo baviti amaterskim radom i već 1962. osnovao KUD čiji će članovi ubrzo s mnogo entuzijazma izvesti prvu Resničku svadbu. Kažem rano, jer je on tada bio tek gimnazijalac. Nakon što je osvježio sjećanje na staru svadbu, Pepelnjak je ispisao *skicu* priredbe, no ona je ostala u njegovim rukama. Glumci nisu dakle dobili tekst već samo upute redatelja. Uloga redatelja u priredbi tipa Resnička svadba vrlo je složena. Pokusi su malobrojni pa redatelj za vrijeme "premijere" ne sjeda među glumce već postaje inspicijent, šaptač i binski radnik. Povremeno je i među publikom. Fotografira prizore ili pozdravlja goste. U tim trenucima on je zapravo *domaćin predstave*.

Glumci-izvođači. To što sam odvojila kategoriju režisera pa sad i glumaca znači ovo: hajde da Resničku svadbu promatramo kao folklorno kazalište. Kao što režiser u folklornom kazalištu ima ulogu koja se razlikuje od one u profesionalnom pa i amaterskom kazalištu, tako i glumci slijede svoj "folklorni" put. Režiser je morao promijeniti neka tradicionalna shvaćanja na selu kako bi doveo ženskog protagonista na scenu. S. Pepelnjak je u mladosti glumio Rožu u Kolarovu komadu "Svoga tela gospodar". Ne zato što bi ova inverzija uloga pribavila predstavi nov komični efekt, već zato što su se djevojske skanjivale da glume. Ženama nije bilo mjesto ni u pokladnoj povorci; one su s ruba puta samo promatrale kako muškarci u pokladnoj svadbi igraju žene. Prva ženska uloga u Svadbi [kao što se vidi iz opisa 1] pripala je Verici, sestri S. Pepelnjaka. Sve je dobro prošlo pa su se i ostale žene i djevojke ohrabrile i nastupile u Svadbi.

Trajnost uloge. Uloge se prihvaća onaj tko poznaje običaje i često je bivao na svadbama [npr. muzikaši] ili netko tko je vičan šaljivom govoru ili netko tko se istakao kao glumac-amater. [S. Pepelnjak vodi i dramsku sekciju KUD-a "Resnička polja".] Uloge su gotovo trajne [osim mladenaca - mladenci ljetne Svadbe nisu se bili ni rodili u vrijeme kad je izvedena prva Svadba]. Smatra se da nije zgodno da mlada bude majka s djecom ili mladenac sijed. Ostale uloge su gotovo trajne, izvođač se izmimno

mijenja kad se netko od uhodanih protagonista razboli, odseli, umre ili je u žalosti. Uhodan ansambl ne treba dugotrajne probe, svatko zna što treba da radi.

Obično se glumci dobrovoljno jave bez mnogo nagovaranja, no zabilježila sam i jedan slučaj opiranja: mlada djevojka otkazala je ulogu mladenke prema majčinu nagovoru. Majka se pobojala suprotne moći magije: bude li kći glumila mladu, neće se nikada udati.

Kolektivno stvaralaštvo. Glumci ne uče tekst iz pisanog predloška već improviziraju govor oko zadane sadržajne okosnice. Ispravljaju jedni druge i na "generaliki" i u pauzi same predstave, kad treba odšetati do druge scene. No pauzu ovdje ne treba shvatiti u njezinu literarno-dramskom određenju. Već sam rekla da radnja slijedi svadbenu povorku. Tamo gdje se povorka zaustavi, emitira se neka poruka. Stanka je dakle neomeđena, nema spuštene zavjese. Osjećaju to i glumci. Uzmimo primjer s ljetne Svadbe [1984]:

Na pozornici se odvija scena prošnje i dogovor o mirazu. Za tu slijedeću scenu bit će potreban muškarac "lažna mlada". Brižna pratilja, "posneš", dolazi do ruba pozornice i traži pogledom glumca. Kad je dozvala muškarca u radnoj odjeći INE, poručila mu je s pozornice: "Rekli su da buš ti baba." U prekidu predstave glumci komentiraju scenu koja je netom prošla, traže rekvizite [često se treba i snaći, pa su tako umjesto svatovske jabuke našli limun, jer je sezona jabuka odmakla], pozdrave se susjedi u šetnji od scene do scene. Sva ta suradnja među glumcima nimalo se ne sakriva pred publikom, no postoji li pri takvom kazalištu suradnja među glumcima i publikom?

Publika se daje podijeliti u dvije cjeline: ona domaća, dakle stanovnici Resnika, Čulinca, Trnave i okolnih mjesta kojima prolaze svatovi i ona koja posebno ovom prigodom dolazi iz grada ili drugog mjesta. Ona prva grupa poznaje djelomice i otprilje tradicijsku svadbu, pa će je drugačije pratiti negoli publika koja prvi put dolazi. Stara publika povremeno uskače i među statiste, pa vrlo angažirano prati npr. svatovske igre, komentira za vrijeme "predstave" kakvi su mladenci i sl. Oni također ponekad i ne prate cijeli program, već samo pojedine scene, onako u hodu. Gledaoci su svih dobnih skupina, ljudi raznih zanimanja, domaći i doseljenici.

U prva dva obrasca bila je to publika "na nogama", hodajuća publika, publika koja se poput mrava kretala za predmetom svog zanimanja. Za ljetne Svadbe naša glumačka ekipa uspinje se na pozornicu, a publika sjeda na svoja mjesta. Tada prestaje ona živa suradnja izvođača i publike, nestaje onog naguravanja, dobacivanja i smijeha, fizičkog približavanja i udaljavanja od scene. Za vrijeme odvijanja ljetne predstave glumci će pokušati pričati publici, oživjeti je: publici dijele "bušpan" svatovsku kiticu koja nosi poruku, simbolički smisao - onaj tko je primi postaje gost svatova, svadbar. Dijeli se kolač, a lažna mlada, "baba" silazi s pozornice i svojim nijemim dopadljivim plesom nasmijava gledatelje i plaši djecu. Dakle i opet je djelomice uspostavljena suradnja kakva vlada i pri pravoj svadbi u selu.

Scena i rekviziti. Scena se premješta s jedne lokacije na drugu.

Tu pojavu Bogatirjev prisposoblja sa srednjovjekovnom scenom [Bogatyrëv 1971]. Eksterijer su starinske drvene kuće, bunar oko kojeg kruže kola, dvorišta. Interijer su starinski uređene sobe, ili tek naznaka sobe na pozornici, kapelica od kartona [Svadba 1]. Folklorno kazalište nije suviše razmaženo i zahtjevno; scena je siromašna.

Rekviziti: kolovrat, postavljen stol, štap, vrčevi, zastava, maske pri svatovskim igrama.

Trajanje scena nije moguće točno odrediti, pa čak ni početak zbivanja. Tekst je improviziran, muzikaši vode radnju svojim tempom i premda se prethodno dogovore, teško je uvući radnju u strogo zadani okvir. To je također jedna od bitnih odlika folklor-nog kazališta.

Kostimi: o kostimima je bilo govora u opisu Svadbi, pa to ovdje ne bih ponavljala. Istakla bih samo da žene Resnika izuzetno cijene svoju starinu, pa tako i nošnje. Žene su noću bdjele nad izlošcima rukotvorstva u školi. To je i razumljivo, jer su starije žene već s dvanaest godina počinjale pripremati i izrađivati svoj miraz. Stara nošnja ima određenu psihološku vrijednost koja često nadilazi materijalnu. Izvođač nije dakle odjeven u teatarski kostim da bi lik koji tumači bio što sugestivniji, već taj kostim ima višeznačnu funkciju, od ritualne do one regionalne pripadnosti. Pojedinci iz publike, napose djeca i omladina, ponekad odjenu nošnju. Time postaju statisti u predstavi. Predstava te vrste slojevita je i pri izvođenju koristi ova sredstva:

- mimička [povorka, ples, pantomima]
- akustička [riječ, žamor, glazba, pjesma]
- optička [kostimi, maska, scenografija, rekviziti].

Sve bi se to ponašanje također moglo svesti na verbalno [dijalozi, pjesma, plakati, najava u štampi] i neverbalno [povorka, ples]. Prema Lozičinu stupnjevanju predstavljanja, Resnička svadba bila bi teatrabilni oblik ponašanja vezan uz običaj [Lozica 1983, 72].

Ljetnu svadbu [1984] mogli bismo svrstati u folklorno kazalište. ["Folklorno kazalište postoji ali kao predstavljanje u folklornom kontekstu" - Lozica 1983, 67]. Tim više što ovakva kakva jest, Svadba zadovoljava i slijedeću Lozičinu pretpostavku: ravnopravno tretira verbalne, vizuelne i muzičke komponente [Lozica 1982, 96]. Teže će međutim proći činjenica da Svadbi nedostaje konvencija ["Konvencijom smatram svaki element predstave prihvaćen i od izvođača i od publike dugom upotrebom" [Lozica 1982, 102]. Autor doduše ne kaže kako se dugo predstava valja potvrđivati, no Resnička svadba sasvim sigurno ne ispunja ovaj uvjet.

Na pragu smo spoznaje: Resnička svadba je bivši običaj i buduće folklorno kazališno djelo? Inovacija koja još ne pripada tradiciji? [Gunda 1975, 64].

Vratit ću se tekstu kao usmenoknjiževnoj pojavnosti te funkcijama viđenih predstava. Žmegač nas upućuje na činjenicu: kako nema književne djelatnosti bez teksta, u pisanoj ili usmenoj predaji, potrebno je da svaki racionalni pristup pođe od najopćenitijih kategorija koje uvjetuju egzistenciju teksta [Žmegač 1982, 14]. U našem slučaju tekst će biti *izvedba* [usp. Lozica 1982, 97].

Tekst. Cjelovita predstava Svadbe, premda se odvija jednolinijski, sadrži dvije razine teksta: tu je tekst koji sažeto slijedi običaj [tradicijom prenesen uz mala odstupanja kakva "gradi" svaki pojedini izvođač]; to su npr. tekstovi svatovskih scenskih igara ili pogađanje oko mlade ispred roditeljskog doma. Toj razini pripadaju i tradicijske usmene pjesme, svadbene, koje ponajmanje odstupaju od kanona. One su funkcijom strogo vezane uz običaj i sve dok je ta sprega čvrsta, one će se malo mijenjati. Utvrđen je i repertoar plesa i svatovskih šaljivih igara.

Druga razina teksta vezana je uz zamišljenu fabulu o vjenčanju Dorice i Jureka; dakle fikcionalna razina. Taj dramski tekst - improvizacija na zadanu temu - također slijedi običaj koji teče, pa će radnja biti plošna s blago naznačenim dramskim ritmom.

Cjeline možemo odvojiti ne samo prema mjerilu istraživača, već onako kako ih vidi *kazivač*, izvođač, sudionik zbivanja. U tom se smislu uostalom i kreću suvremena etnološka istraživanja [Weber-Kellermann 1984, 28], a postupak je poznat i u teoriji književnosti [Škreb 1976, 40]. Rekli smo da tekst ne postoji u smislu zapisa, pa je zanimljivo da su kazivači usvojili sugestiju svog režisera Stjepana Pepelnjaka i pri intervjuiranju otkrili upravo onakve sadržajno-strukturne cjeline kakve bi sadržavala Resnička svadba kao fiksirano usmenoknjiževno djelo:

Vuroki
 Snuboki
 Spravljanje mlade
 Voženje stvari
 Povorka
 Večera
 Zabava [ples i šaljive igre].

Tako nabrojene cjeline upućuju na sadržajnu dinamiku folklornog kazališta, u kojoj naziremo klasičnu kompoziciju radnje. Akciju vode likovi kojima bismo s lakoćom našli predložak, pa čak i književno povijesni kontinuitet: od kajkavskih kazališnih peldi iz kojih su se tijekom 19. stoljeća razvili "domorodni" "ilirski" kazališni oblici [Jembrih 1984, 49], do školskih predstava i pučkih lakrdija [Zečević 1978, 414], preko likova Slavka Kolaro do najnovijih Kerstnerovih "Mejaša" i "Gruntovčana" s TV ekrana. Moglo bi se reći da su likovi naivni, no istodobno oni su smiješni, a smiješni su jer djeluju realno. Toj realnosti pridonosi i kajkavski izričaj.

Tako uz izgovoren, nefiksiran tekst Resnička svadba kroči usmenoknjiževnim putem kakav joj je utrla tradicija. Sudionici često i nisu svjesni tradicije unutar koje grade svoj doživljaj života i svijeta, no tradicija ipak formira *poticaj*. Izvođači slijede taj poticaj koji i opet nije ukrućen; raznolik je poticaj koji je tamo poslije I. svjetskog rata naveo Stjepana Novosela da zabilježi Prigorsku svadbu i objavi je 1926. [Novosel 1926]. Stjepan Pepelnjak istraživač je iz hobija, strastven KUD-ovac i amater, no kao i Novosel želi sačuvati dio tradicije svog kraja. I jedan i drugi učinit će to u duhu svog vremena. Novosel će izdati poučnu knjižicu za amatere glumce, a Pepelnjak će navesti mještane na dinamičnu predstavu kojom mogu stići i na glavni trg u Zagrebu.

Čitajući Novoselove svadbene prizore, neminovno dolazimo do zaključka da tiskano folklorno djelo trajno silazi s tekuće vrpce usmenosti, ne aktualizira se, ne osvježava se ni leksički ni sadržajno. To je pučko književno djelo koje nam ne zadaje klasifikacijske probleme.

Resnička svadba naprotiv jest "dokument" starih svadbi, ispričana suvremenim izrazom u maniri našeg vremena, ali i u maniri *pisaca* koji su obogatili suvremenu kajkavsku književnost. KUD Resnik izvodio je s uspjehom Kolarovu dramu "Svoga tela gospodar", pa Pepelnjakovi Resničani ne samo da su dobro upoznali Kolarovu književnu riječ već i to kako je publika prihvaća. Filmska verzija Kolarova djela pružila je amaterima priliku da se odmjere s profesionalnim glumcima.

Bilo je i bližih uzora. Resnički amateri mogu se pohvaliti da su dio svoje glu-

mačke prakse, svoju domišljatost u improviziranju stekli izvodeći djela Stjepana Pepelnjaka. Napose je pokladnom ugođaju bliza njegova komedija "Faško". No Pepelnjak, premda sklon književnosti i sam pisac i dramaturg, ne prisvaja Resničku svadbu. Zato, vratimo je običaju i pokušajmo otkriti što je Resničane privoljelo da ustraju u prikazivanju Svadbe, da je dovedu sve bliže centru Zagreba, da je nedavno prikažu u najvećem zagrebačkom hotelu Intercontinental. Navest ću značajne funkcije ove pojave.

To neće biti analiza već uočavanje obilježja koja pomažu pri identifikaciji forme Resničke svadbe. Upravo *oblik* izvedbe, njezine mijene i uzroci tih mijena najjasnije izvire iz potreba društva [Žmegač 1982, 48]. Ovdje se ne radi o hijerarhiji funkcija, već jednostavno o njihovom uočavanju. Funkcija je zavisnost koja će u danom trenutku ispuniti uvjete za analizu.

Funkcije. Ovaj zadatak je također dvoznačan: funkcije folklornim činjenicama mogu ocijeniti i kazivač i istraživač. Zanimalo me u tom slučaju neposredno viđenje sudionika, pa njihova razmišljanja nastojim rastumačiti primjenjujući jednu od postojećih tipologija [Kausel 1982, 16]:

- Estetska funkcija. Izvedba Resničke svadbe nesumnjivo je umjetnička poruka; podjednako namijenjena seoskoj i gradskoj publici.
- Zabavno-turistička funkcija. Vrsta zabave koja okuplja i "glumce" i gledaoce u selu, ali i one koji upoznaju običaj putem TV reportaže. Turističku afirmaciju priželjkuju domaći ljudi u već prilično jasnim oblicima. Okupljanje svih generacija traje ne samo pri izvedbi, već njihovo druženje počinje i na pokusima, dogovorima.
- Ekonomska funkcija. O pojedinačnoj ili društvenoj dobiti ne može biti riječi, jer društvene dotacije uspijevaju pokriti tek neznatni dio troškova, sve ostalo su dobrovoljni prilozi mještana. Dobit ostvaruju "treće" osobe: ugostitelji te prodavači "kramari" koji se dobro uklapaju u ljetni ugođaj svadbe. Zanimljivo je da i sponzori Resničke svadbe gravitiraju mjesnoj zajednici i svojim prilogom pomažu "svoju" predstavu. Navodim sponzore 14. Resničkih polja u okviru kojih je održana ljetna Svadba: Skupština općine Peščenica, Turistički savez Zagreba, Centar za kulturu Peščenica, JNA Kasarna "D. Čorković", Štab ONO Peščenica, MZ Resnik, OKI - Zagreb.
- Socijalna funkcija. Homogenizacija [priredba omogućuje masovno okupljanje mještana svih dobi i zanimanja]. Integracija [priredba daje priliku i novim stanovnicima Resnika, a tih je zbog blizine Zagreba podosta, da se uključe u seosku priredbu i tako se socijaliziraju u novoj sredini].
- Odgoj. Odgojna poruka upućena je gradskoj publici koja možda prvi put uživo gleda skrivenu raskoš folkloru na pragu grada. Druga poruka govori o tome da se i amaterski glumci u takvim ulogama uspješno nose s profesionalcima. Mladi stanovnici Resnika bit će poučeni kako su nekad izgledale svadbe. Putem folkloru treba također uvjeriti omladinu u postojanje lokalnog i regionalnog identiteta. Povezivanje folkloru i identiteta nije nešto samo po sebi razumljivo, napose mladima na selu. Svadba je

blještava, no tamna slika manipuliranja mladima, njihovom imovinom, također je jasno vidljiva. Odgojna poruka glasi: upoznajte to vrijeme koje je danas i starijim Resničanima pomalo smiješno. Mladi prihvaćaju smijeh, no ne odbacuju sasvim to vrijeme svojih djedova.

- Zaštita. Obnavljajući ovaj običaj, domaći ljudi ga i čuvaju, uz to čuvaju i nošnje ili barem usporavaju njihovo propadanje. Uz nošnju čuvaju i *pjesme* koje su strogo funkcionalne, tj. izvode se samo u svatovima. Kulturni element izvan funkcije brzo gubi svoj sjaj i ako ne promijeni funkciju - iščezava.
- Pokretljivost. [Resničani ne mogu doći u grad s fašničkim maskama na licu - ne dopušta to gradski Sekretarijat unutrašnjih poslova. Svadba jednostavno, i to s dozvolom, ulazi u grad].

Sudbina Resničke svadbe

Je li Resnička svadba završila svoj put od eksperimenta do standardizacije [naravno standardizacije kakva je moguća u razvoju običaja]? Teško je kao i uvijek išta prognozirati. Po nekima, dok je stare ekipe, angažiranih pojedinaca poput Ane i Stjepana Pepelnjaka, Branka Žibrata i njima sličnih, bit će još svadbi.

Po drugima opet, nestat će iz naoko banalnih razloga: konje je moguće zamijeniti traktorima, no starinska nošnja propada i kad bi je zamijenili svakodnevnom odjećom [kao što to ponekad čine kazališni glumci u povijesnim komadima], za Resničane bi izgubila svaki smisao. Na Resničku svadbu ne treba gledati kroz prizmu gubitaka. Svadba dobiva spomenutim dotjerivanjem, depersonalizacijom, umjesto dosadašnjeg individualnog značenja, naglašeno društveno značenje, a to nadalje znači da će s lakoćom od lokalnog zbiljanja prijeći u regionalno, zadobiti širi krug sponzora, brojniju publiku, publicitet. Etnolozi su nerado proroci, no tko je vidio s kakvim su žarom usred poljoprivredne sezone ti ljudi uvježbavali nastup u hotelu Intercontinental, teško da će povjerovati kako im do te vrste afirmacije nije stalo. Resnička svadba je nastala doduše na poticaj jedne osobe, ali odluku o promjeni poklada [tj. supstituciji pokladne svadbe onom pravom] donijele su sve tri generacije mještana Resnika. S etnološkog stajališta, to je ključni moment. Svadba postaje zajednički praznik, praznik kao protuteža svadbama nuklearne obitelji, kakve su iz grada prešle i u prigradsko selo [Supek-Zupan 1983, 35].

Premda etnolozi nerado sude o pojavama koje vrijeme i tradicija nisu prigrlili, i posljednji put zamislit ću se nad ovom inovacijom.

Suvremena folklorna komedija "kao u životu"?

Taj sam posljednji dio žanrovske distinkcije posudila od Czeslawa Milosza koji s dosta pesimizma govori o zakonu parodije i degradacije što prati dvadeseto stoljeće [Miloš 1982, 117]. Njegov pesimistički ton i uvjerenje da naše vrijeme neobično pretvara u obično, uzvišeno u vulgarno, fantastično u realistično, ne bih posudila.

Mislim da bi čak i oprezan etnolog tradicionalist bio zadovoljan ovim pomalo nespretnim određenjem, kao i uostalom samom pojavom. U vrijeme kad se običaji žustro pojednostavnjuju i mijenjaju, Resnik nudi istraživaču korektno ispričan običaj, nudi "video"-doživljaj, koji se svako toliko briše i ponovo postavlja. Pa ako želi proučavati tradicionalnu svadbu - neka izvoli, ključni podaci su pred njim. Nađe li se istra-

živač suvremenijih nazora, može Resničku svadbu promatrati kao dio sistema u procesu. Oba bi se istraživača, vjerujem, na kraju složila kako je folklorni sustav vrlo elastičan i na sreću prilagodljiv prostoru i vremenu, prilagodljiv svakoj generaciji. A zna se i zašto se običaj mijenja. Mijenja se zbog toga što se mijenjaju i *ljudi* u čijem životu i svijetu običaj ima svoju važnost [Weber-Kellermann 1984, 125].

LITERATURA

Bogatyřev P.G.,

1971. Narodnyj teatr čehov i slovakov, u: Voprosy teorii narodnogo iskusstva, Moskva [cit. prema: Lozica I. O određenju folklornog kazališta, Narodna umjetnost 13 [1976], str. 142 -153.

Dubinskas F.A.,

1982. Ritual na pozornici, Narodna umjetnost 19 , str. 105 -118.

Gunda B.,

1975. Inovation und Tradition, Ethnologia Europea VIII-1 , 63-67.

Huck G.,

1982. Sozialgeschichte der Freizeit, Wuppertal.

Jembrih A.,

1984. Juraj Dianić i njegovo djelo, Kaj II , str. 49-77.

Kausel E.,

1982. Funktion und Wirkung, Volksschauspiel im Burgenland [Ausstellung und Katalog], izd. Institut für Gegenwartsvolkskunde - österreichisches Museum für Volkskunde, Mattersburg , str. 12-13.

Lozica I.,

1982. Kazališne konvencije i usmena komunikacija, Narodna umjetnost 19 , 92-104.

1983. Problemi klasifikacije folklornih kazališnih oblika, Croatica 19 , str. 59 -74.

1984. Lastovski poklad, Zbornik: Folklorni teatar u balkanskim i podunavskim zemljama, SANU, Beograd , str. 159 -170.

Lutovac M.,

1975. Prigradska sela, Etnološki pregled 13 , str. 131-135.

- Marcuse H.,
1967. Kultur und Gesellschaft II, Frankfurt am M. [Prijevod: Kultura i društvo I-II, Beograd 1977.]
- Miloš Č.,
1982. Zemlja Ulro, Gornji Milanovac.
- Novosel S.,
1926. Prigorska svatba prema narodnim običajima prigoraca kod Zagreba u 7 slika, Seljačka sloga, Zagreb.
- Supek-Zupan O.,
1983. Obred vjenčanja i kulturna mijena u Vinogorju, Narodna umjetnost 20 , str. 25 - 56.
- Škreb Z.,
1976. Studij književnosti, Školska knjiga, Zagreb.
- Weber-Kellermann I.,
1984. Die Sprache der Bräuche, Zeitschrift für Volkskunde 1 , str. 23-29.
- Zečević D.,
1978. Pučki književni fenomen, Povijest hrvatske književnosti knj. 1. Zagreb, Liber-Mladost , str. 356-654.
1982. Pučko književno štivo u hrvatskim kalendarima prve polovice 19. stoljeća, Revija, Osijek.
- Žmegač V.,
1982. Književnost i zbilja, Školska knjiga, Zagreb.